

# Sofokles – Antigona

## Literární teorie

- Literární druh: drama
- Literární žánr: tragédie
- Literární směr, sloh: období klasické literatury ( 5. – 4. století př.n.l)
- Období klasické literatury ( 5. – 4. století př.n.l)
- základy athénské demokracie (soud), vrchol řeckého dramatu, vznik městských států
- první dramatik – Thespis- 6.století př.n.l
- vytváří zárodky prvního dramatu
- divadelní hry – veršované
- tragédie se vyvinula z lidových zpěvu na Dionýsa
- žánry dramatu: komedie, tragédie, činohra, veselohra, fraška, muzikál, satirické drama (parodie na tragédii)
- na začátku drama: prolog, na konci: epilog
- část dramatu- scéna, jednání, výstup
- důležitá role:osud- je nám daný, neměnný, připomíná se pomocí věštek, snů
- zásada tří jednot – dodržování času, místa a děje (v jednom prostředí, během 24 hodin, děj plynulý)

## Obsah literárního díla:

### Postavy:

#### Antigona:

- milující, odvážná, stojí si za svým rozhodnutím a nenechává se přemluvit
- nevzdává se a nebojí se překážek, je si vědoma odpovědnosti za své činy

#### Isméne:

- sestra Antigony
- snaží se sestru od činu odpoutat, velmi sestru miluje, bez sestry nechce žít, stála při ní

#### král Kreón:

- velmi krutý, nemilosrdný, nechápal city svého syna, nebral na nikoho ohledy
- neuvědomoval si následky svých činů
- **vývoj postavy:** na začátku se považuje za svrchovaného vládce, proti jehož příkazům nezmůžou nic ani bohové. Po smrti jeho nejdražší mu ale dochází, že on je pouhá figurka a každé povyšování se nad bohy ho přijde velmi draho

#### Haimón:

- snoubenec Antigony
- syn Kreóna
- nebral vážně otcovy rozkazy
- miloval Antigonu tak, že bez ní nedokázal žít

#### Erydíké: žena Kreóna

#### Teiresiás: věštec

Polyneikus, Eteokles – mrtví bratři Antigony  
První posel, druhý posel, hlídači, strážci'

### **Děj, kompozice**

Oidipovi synové Eteoklés a Polyneikés se po otcově smrti dali do sporu o trůn. Eteoklés se spojil s Kreónem a Polyneika vyhnal. Polyneikés si našel spojence v cizině a vypravil se s cizím vojskem proti rodnému městu. Oba bratři navzájem v boji zahynou, králem se stává Kreón.

Mrtvolu Polyneika nechali Thébané z Kreónova příkazu nepohřbenou, protože se dopustili vlastizrady. Oidipova dcera Antigona se však rozhodne mrtvého bratra pohřbít. Když je Antigona přivedena před krále, veřejně obhajuje svůj čin a nenechává se zastrašit ani smrtí. Kreón nařizuje, aby byla Antigona zaživa zazděna do královské hrobky. Vzápětí přichází ke králi věstec a oznamuje, že se bohové na Kreóna rozzlobili a žádají jej, aby odvolal svůj krutý trest. Rozhodne se tedy vrátit Antigoně svobodu, ale když přijde ke hrobce najde Antigonu oběšenou. Následuje zoufalá smrt Antigonina snoubence Haimona a vzápětí i jeho matky. K smrti zarmoucený Kreón žádá bohy a zbavení života.

- děj se odehrává před královským palácem v Thébách za vlády Kreóna
- expozice: - v Athénách se navzájem zavraždí dva bratři
- kolize – Kreon tvrdí, že první z Antigoniných bratrů byl hrdina a zaslouží pohřeb se všemi poctami, zatím co druhý nikoli a to se nelíbí Antigoně, která chce aby oba bratři byli pohřbeni
- krize – Antigona neuposlechne králův rozkaz a bratra pohřbí – Kreón ji nechá uvěznit v jeskyni, kde spáchá sebevraždu
- peripetie – Problém je, že Antigona byla snoubenkou Haimona. Haimon se ji pokouší zachránit. Ale když přijde do jeskyně a vidí mrtvé tělo tak se probodne. Tento čin vidí i sám král Kreón. Smutný se vrací do svého paláce, kde vše oznámí své ženě. Ta se odejde pomodlit a také se probodne.
- katastrofa – Král si nenechal poradit ani od věstce ani od části sboru a doplácí na to smrtí všech svých blízkých, kteří umírají za jeho zločiny.  
sbor je takovým vypravěčem, posouvá děj a je i rádcem krále

### **Téma a motivy:**

Antigona chce pohřbít svého bratra, i přes to, že ví, že jí hrozí trest smrti předurčení osudem

### **Význam sdělení, hlavní myšlenka:**

Co je vyššího pro člověka, zákon daný bohy (morálka), nebo zákon daný panovníkem?

Nadčasovost: „A nepřipouštím, že by zákon ten či ten, vydaný tebou, člověkem, směl platit víc, než napsaný a nevývratný věčný řád. Jen to jsou totiž pro mě platné zákony, a ty se nezrodily včera nebo dnes, jsou z hlubin času, do nichž nikdo nedozří.“

### **B) Literární historie (orientační zasazení do literárního kontextu):**

V klasických otrokářských státech je patriarchální otrokářství nahrazeno otrokářstvím klasickým. Klasické otrokářství se od toho patriarchálního liší tím, že otroci už nepracují jen u svého patriarchu, ale pracují ve všech výrobních odvětvích lidské činnosti (řemeslech) a také v administrativě

Děleno do dob: 1) doba Archaická, 2) doba klasická, 3) doba helénistická, 4) doba římské

nadvlády

Vznik městských států např. : Sparta

Řecko-Perské války (492-449 př.n.l)

Bitvy např. : bitva u Marathonu (490 př.n.l), bitva u Salamin (480 př.n.l),

architektura : 3 typy sloupů: 1) dórský=mužský–nejstarší–hl.stavby archaické doby; hlavice, dřík s kanelováním, ale neměl patku 2) iónský = ženský – měl 3 části – dřík s jemnějším kanelováním, patku a hlavici (zde volutový motiv) 3) korintský– měl také všechny 3 části, pouze hlavice byla zdobena tzv.akantovým vzorem (tvar listu)

sochařství: kamenné sochy, nejčastější typy archaického sochařství jsou kúros (znázorňující nahého mladého muže), a koré (socha oděné dívky do volných splývajících šatů s ostrými záhyby a s jednou rukou pozvednutou), řecké bysty bohů...

## Autor

- pocházel z bohatých poměrů
- na jevišti se poprvé objevil roku 470 př.n.l
- původně vystupoval sám jako herec – měl slabý hlas, proto musel jeviště opustit
- v roce 468 př.n.l porazil Aischyla v soutěži dramatiků
- byl velmi spěšný dramatik
- jeho dramatické dílo obsahovalo asi 120 her, zachovalo se však pouze 7 kompletních tragédií (Aiás, Antigona, Oidipús král, Elektra, Tráchiňanky, Filoktétes a Oidipús na Kolóně)
- nepsal tradiční dějové svázané trilogie, ale jednotlivá dramata à zdramatizování děje
- morální volba postavy
- zavádí třetí herce na scénu a také malované dekorace
- přesvědčení o nepřekročitelnosti odvěkých zákonů: ti, kteří se chtějí vyhnout osudu jsou potrestáni a s nimi celé jejich rodiny

## Ukázka

*(Ukázka pochází z části, ve které si Kreon povolá Antigonu k výsledku poté, co je přistižena při pohřbu Polyneika.)*

**KREON** (k Antigoně): A ty mi pověz – zkrátka, bez oklik – zda znalas vyhlášku a zákaz můj?

**ANTIGONA**: Ó znala, jak by ne: byl znám přec všem.

**KREON**: A osmělila ses jej přestoupit?

**ANTIGONA**: Ten zákaz přec mi neohlásil Zeus, ani Dike, družka bohů podsvětních, zde takové nám rády nedala. A nemyslila jsem, že takovou má moc tvůj zákon – dal' jej smrtelník! – by mohl platit víc než nepsané a neochvějné bohy zákony. Ty nežijí jen včera nebo dnes, však věčně, aniž víme, kdo je dal. A pro ně nechtěla jsem od bohů být trestána, i nelekla jsem se zde ničím vůle. Věděla jsem přec, že zemru: jak by ne? I kdybys ty to nebyl vyhlašoval. Zemru-li však před svým časem, to mám za zisk jen. Kdo žije v hojných strastech jako já, zdaž není pro něj ziskem zemřít? Však zdá-li se ti čin můj zpozdilý, aj, kárá zpozdlíc mou zpozdlílost.

**NÁČELNÍK**: Ta dívka jeví drsnost po drsném své otci: neumí zlu ustoupit.

**KREON**: Však věř, že mysl příliš zarytá se nejspíš zhroutí. Ocel nejtvrdší když zkřehne, v žáru ohně svařena, se nejčastěji zláme, popraská; a nepatrnou uzdou zkrátí se i bujně koně. Kdo je otrokem svých bližních, nesmí smýšlet vysoko.

*(ukazuje na Antigonu)*

*Ta znala jednat zpupně tehdy již, když překročila dané příkazy, a druhá zpupnost, když to*

*spáchala, je chlubit se a činu tomu smát. Tot' nejsem už já mužem, ona jest jím sama, projde-li ji beztrestně ta troufalost! Však ať mi bližší je než vlastní sestra, by než celý rod, přec ni ji sestru její nemine los nejhroznější – neboť viním tě i sestru z piklů při tom pohřbení! Nuž zavolejte mi ji! Zřel jsem ji teď rádit v domě jako šílenou: a tak se prozrazuje nezřídka zlé svědomí už předem u mnohých, kdo ve tmách osnují věc ničemnou. A ovšem nenávidím toho též, kdo přistižen byv při zlém konání, svůj čin se při tom snaží okrášlit.*

ANTIGONA: *Chceš něco víc než vzít a zabít mne?*

KREON: *Já? Nechci: to mi zcela postačí.*

ANTIGONA: *Nač váháš tedy? Nelíbí se mi z tvých řečí nic a též si nepřeji by se mi někdy něco líbilo; a tobě protivno, co činím já. Však čím bych došla slávy slavnější než tímto, že jsem bratra pohřbila?*

*(ukazuje na sbor)*

*Ti všichni by to jistě schválili, jen kdyby strach jim jazyk nepoutal. Být tyranem však je věc příjemná, jak z mnohých příčin, tak i proto, že smí jednati i mluviti, jak chce sám.*

KREON: *To vidíš jen ty sama z Thébaniů!*

ANTIGONA: *I ti to zří, však mlčí před tebou.*

KREON: *A nestydíš se od nich lišiti?*

ANTIGONA: *Ctít bratra netřeba se stydět.*

KREON: *A ten, ježž zabil, není bratr tvůj?*

ANTIGONA: *Je bratr můj, z týchž rodičů jak já!*

KREON: *Proč tedy prvého ctíš bezbožně?*

ANTIGONA: *V tom za pravdu ti nedá nebožtík!*

KREON: *Když ctíš jak bezbožníka stejně jej!*

ANTIGONA: *Ne otrok, nýbrž bratr zahynul!*

KREON: *Však hubil vlast, a ten se za ni bil!*

ANTIGONA: *Přesto rovných práv si žádá Smrt.*

KREON: *Ne, dobrý nemá zlému roven být!*

ANTIGONA: *Kdož ví, zda dole platí názor tvůj!?*

KREON: *I mrtvý nepřítel je nemilý.*

ANTIGONA (prudce): *Jen lásku umím sdílet, a ne zášť.*

KREON: *Když lásku, tedy miluj – v podsvětí! Mnou žena nepovládne, co jsem živ!*